

Joan Julià i Muné:

Diccionari de fonètica. Terminologia de les ciències fonètiques
Barcelona: Edicions 62, 2003 (El Cangur Diccionaris),
ISBN 84-297-5362-1, 219 pàgs.

El *Diccionari de fonètica*, de Joan Julià i Muné, és una obra de consulta ràpida que té per objectiu resoldre i aclarir dubtes sobre qualsevol aspecte relacionat amb les ciències fonètiques. Com s'indica en la introducció, les ciències fonètiques comprenen les diferents branques d'estudi de la fonètica i, en certa manera, també de la fonologia, això és, la fonètica descriptiva, la fonètica prescriptiva (o ortoèpia) i la variació foneticofonològica.

El lector hi trobarà prop d'un miler de termes, ordenats alfabèticament, relatiu a l'articulació, la transmissió i la percepció dels sons, a l'adquisició i el desenvolupament dels sons i els fonemes de la llengua, a la correcció dels defectes en l'articulació dels sons, a la fonètica forense, al perfeccionament de la dicció dels professionals de l'art dramàtic, a la fonètica instrumental o experimental, al processament informàtic i l'automatització de la parla, a la fonologia, i a qualsevol altra àrea d'estudi relacionada amb les ciències de la parla.

El diccionari s'ha confegit a partir d'un corpus sòlid i actualitzat; inclou, entre d'altres, diccionaris de lingüística general (v. gr. Crystal, 1992; Pérez Saldanya *et al.*, 1998; Tuson, 2000), diccionaris de fonètica (v. gr. Crystal, 1997), diccionaris de pronúncia del català (v. gr. Bruguera, 1990; Paloma i Rico, 2000) i de l'anglès (v. gr. Jones, [1917] 2003), manuals de fonètica general (v. gr. Ladefoged, 2001; Martínez Celdrán, 1994), i manuals i gramàtiques de fonètica i de fonologia catalanes (v. gr. Recasens, [1991] 1996; Recasens, 1993; Bonet / Lloret, 1998; Bonet / Lloret / Mascaró, 1999, la recent GCC, etc.).

L'obra està estructurada de manera transparent i senzilla, la qual cosa n'afavoreix una consulta àgil. S'obre amb un capítol introductor i en què se n'exposen els objectius i el contingut, es precisa l'abast de les ciències fonètiques, es consignen les convencions de transcripció fonètica emprades, i se n'orienta el lector respecte de l'ús i el maneig. Segueixen aquest apartat quatre seccions dedicades, respectivament, a les fonts bibliogràfiques —que apareixen ordenades cronològicament—, a les abreviatures, sigles i signes utilitzats, i als símbols per a la transcripció fonètica dels sons del català i dels sons de l'anglès. La resta de l'obra està dedicada al diccionari pròpiament dit.

Cadascuna de les entrades consta del mot definit —acompanyat de la seva transcripció fonètica en català estàndard—, la traducció del mot a l'anglès —acompanyat, també, de la transcripció fonètica—, i, finalment, de la definició, la qual, quan escau, apareix il·lustrada amb exemples del català i de l'anglès, i documentada amb casos històrics d'especial rellevància:

alveolar [əl.βe.u'lar] (*alveolar*) [æɪvi'əʊlə, æɪvi'ətə]

So consonàntic que es produeix amb el contacte o acostament de la part anterior (punta, predors) de la llengua i la *cornisa alveolar* (genives). Ex.: [n] en cat. *nen* i en ang. *none* 'cap' (pron. indefinit).

savant [sə'βan] (*savant*) ['sævənt] (< fr. *savant* [sa'vɑ̃])

Persona que mostra un capacitat especial, molt superior a la normal, per a una àrea cognitiva determinada, però és deficient respecte a d'altres. Els *savants lingüístics*

demostren una fluïdesa extraordinària en la pròpia llengua i en altres, a pesar de tenir un coeficient intel·lectual molt inferior al normal. Des de fa pocs anys és conegut el cas de Christopher (Smith & Tsimpli, 1995), un britànic incapaç de tenir cura de si mateix, però que, havent superat la quarantena, ja havia après unes vint-i-cinc llengües de tipologia diversa amb un grau de competència altíssim, a partir de manuals de gramàtica o de sentir parlar alguns nadius d'aquelles llengües en qüestió. Els casos de Christopher confirmen la hipòtesi de l'autonomia del llenguatge.

tadoma [tə'ðomə] (*tadoma*) [tə'dɒmə]

Mètode d'origen noruec (c. 1890) per a la percepció tàctil de la parla, amb el qual una persona identifica els sons basant-se en la percepció manual de la vibració glòtica del parlant. Terme encunyat a partir de Tad i Oma, els dos infants nord-americans que primer se'n serviren als EUA. A la dècada dels anys vint del segle passat l'introduí a Espanya Pere Barnils (1882–1933) des de les seves escoles i els seus laboratoris logopèdics de Barcelona.

Com es dedueix dels exemples anteriors, l'abast del llibre és força ampli. Entre altres aspectes, hi apareixen definides les diferents branques de la fonètica (fonètica acústica, fonètica articulatòria, fonètica auditiva, fonètica experimental, etc.), les diferents disciplines relacionades, de manera més o menys estreta, amb les ciències fonètiques (sociofonètica, psicofonètica, neurofonètica, etc.), els òrgans implicats en l'articulació dels sons (faringe, laringe, cavitat nasal, paladar dur, paladar tou, llengua, úvula, etc.), les característiques articulatòries dels sons (alveolar, aspirat, bategant, coronal, dental, espirant, estrident, fricatiu, nasal, obstruent, velar, etc.), els aspectes relacionats amb l'anàlisi acústica dels sons (amplitud, barra d'explosió, barra de sonoritat, formant, harmònic, ona sonora), els aparells, les tècniques i els mètodes d'anàlisi fonètica (articulògraf, sonòmetre, sonograma, tadoma, reconeixement de la parla, oscil·lograma, etc.), les principals patologies del llenguatge (afàsia, disfèmia, dislàlia, bradilàlia, etc.), els corrents d'anàlisi fonològica més rellevants del segle XX (fonologia autosegmental, fonologia natural, fonologia generativa, teoria de l'optimitat), la terminologia fonològica bàsica, sobretot la de filiació estructuralista (oposició, arxi-fonema, trets distintius, parell mínim, classe natural, distribució complementària) i els processos foneticofonològics més freqüents (assimilació, coalescència, dissimilació, elisió, epèntesi, escissió, fusió, etc.).

El diccionari és idoni per a professors i alumnes d'assignatures de l'àmbit universitari en què les ciències fonètiques hi són objecte d'estudi o eina de treball: lingüística, fonètica i fonologia, logopèdia, ciències de la informació, didàctica de la llengua, psicopedagogia, etc. També pot servir com a material de suport als periodistes, als professionals de la llengua i als

logopedes. La traducció a l'anglès dels termes amb la transcripció fonètica corresponent, d'altra banda, és especialment útil per als investigadors del camp de la fonètica i de la fonologia que facin les seves presentacions en anglès.

En un treball d'aquestes característiques és difícil mantenir una coherència interna i, també, incloure-hi tots els termes possibles: conscients d'això i amb un ànim estrictament constructiu —pensant en una possible reedició del diccionari, per exemple—, es relacionen a continuació alguns aspectes que són susceptibles de millora.

Tenint en compte que bona part de la terminologia fonològica que hi apareix beu de la tradició estructuralista, sorprèn no trobar-hi una definició d'aquest corrent fonològic, de les diferents escoles que s'hi desenvolupen (i.e. *Escola de Praga*, *Escola de Copenhagen*), ni cap referència a alguns dels trets distintius proposats en aquest marc, obscurs, justament, quant a la denominació (i.e. *greu*, *agut*; *dens*, *difús*). També s'hi troben a faltar certs conceptes encunyats en l'estructuralisme, alguns dels quals han estat recuperats en els models fonològics actuals: *marcatge fonològic*, *terme marcat*, *terme no marcat*, *correlació*, *distribució defectiva*, *distribució equivalent*, *semblança fonètica*, etc. Seria desitjable, d'altra banda, que el diccionari inclogués tots els trets distintius establerts en el *Sound Pattern of English* (Chomsky / Halle, 1968): no hi apareixen, a tall d'exemple, els trets *continu* i *interrompte*; *anterior* i *posterior*, per a les consonants; *distribuït*, etc.

Obviant aquestes llacunes poc significatives, el *Diccionari de fonètica* compleix amb l'objectiu per al qual ha estat concebut: la de ser una eina de consulta ràpida per resoldre qualsevol dubte relacionat amb les ciències fonètiques.

Referències bibliogràfiques

- Bonet, Eulàlia / Lloret, Ma. Rosa (1998): *Fonologia catalana*, Barcelona: Ariel.
- / — / Mascaró, Joan (1998): *Manual de transcripció fonètica*, Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Bruguera, Jordi (1990): *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Crystal, David (1992): *Dictionary of Language and Languages*, Oxford: Blackwell.
- Jones, Daniel ([1917] 2003): *English Pronouncing Dictionary*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Ladefoged, Peter ([1975] 2001): *A Course in Phonetics*, Orlando: Harcourt Brace.
- Martínez Celdrán, Eugenio (1994): *Fonètica*, Barcelona: Empúries.
- Paloma, David / Rico, Albert (2000): *Diccionari de pronunciació en català*, Barcelona: Edicions 62.
- Pérez Saldanya, Manuel / Mestre, Rosanna / Sanmartin, Ofèlia (1998): *Diccionari de lingüística*, Oliva: Colomar Editors.
- Recasens, Daniel ([1991] 1996): *Fonètica descriptiva del català. (Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX)*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1993): *Fonètica i fonologia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Solà, Joan / Lloret, Maria Rosa / Mascaró, Joan / Pérez Saldanya, Manuel (2002) (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona: Empúries.
- Tuson, Jesús (ed. 2000): *Diccionari de lingüística VOX*, Barcelona: Bibliograf.

Clàudia Pons Moll (Barcelona)